

УДК 378.018.43:004

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295121>

ІРИНА ПАВЛЮЧЕНКО

ORCID: 0009-0000-0898-4639

(Полтава)

Place of study: Poltava V. G. National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: 16052001jhbirf.vg@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНЕ МАЙБУТНЄ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Освіта повинна враховувати зміни, що відбуваються в структурі навчальних знань сучасного суспільства, які визначають актуальність розробки та впровадження нових освітніх послуг на основі інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій. Сьогодні онлайн навчання набуває особливого значення у сфері освіти молоді різного віку, культурного і соціального рівня та учбової мотивації. В статті аналізується структура онлайн та офлайн форм навчання, теорія та методика, а також тенденції до впровадження змішаного навчання в контексті дистанційного майбутнього освітнього простору. Дистанційна освіта може розглядатися як засіб модернізації системи освіти.

Ключові слова: *цифрове суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, змішане навчання, дистанційне навчання, переваги та недоліки змішаного навчання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. З роками цифрові технології стали більш доступними та доскональшими, а діти занурюються в цифровий світ з самого народження. Сьогоднішні школярі – це «цифрове покоління». Система освіти стає джерелом цифрової трансформації та флагманом цифрових рішень і технологій. Розвиток у сфері освіти призвів до появи нових технологій навчання, сформувавши технології «змішаного навчання», які інтегруються з традиційною системою освіти і повільно, але впевнено поширюються в українських навчальних закладах. Хоча українці прагнуть до високого рівня освіти, сучасний стан системи освіти та низький рівень впровадження інформаційно-комунікаційних технологій перешкоджають створенню високого рівня освіти в державній системі. У складній ситуації, в якій опинилася українська система освіти, доречно розглянути змішане та дистанційне навчання, процедури їх впровадження та переваги використання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання щодо організації дистанційного навчання розглядається в наукових працях: А. Андреева, В. Бикова, Н. Корсунської, В. Кухаренка, М. Львова та ін. Переконливим є погляд авторів щодо використання моделі змішаного навчання в системі освіти: О. Спіріна, М. Нікітіної, О. Рафальської, В. Бацуровської, С. Моебз та ін., які наводять різноманітні підходи до тлумачення поняття «змішане навчання» та дають власне визначення, висвітлюють його переваги та недоліки, розглядають його позитивні та негативні риси, визначають його особливості, описують моделі змішаного навчання тощо.

При цьому проведений аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових праць з проблеми дослідження дистанційного майбутнього освітнього простору в контексті змішаного навчання свідчить про її малорозробленість. Варто зазначити, що в проаналізованих працях науковців змішане навчання розглядається здебільшого у загальному плані.

Мета статті полягає у аналізі впровадження дистанційного майбутнього освітнього простору в контексті змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція технологій у навчання викликала великий інтерес та надала безліч можливостей для досліджень. Світова практика свідчить про потребу впровадження змішаного навчання у зв'язку з стрімким розвитком інформаційних технологій, переміщенням інтересів молоді в інтернет-простір, поєднанням навчання з роботою та зростанням інтересу до отримання другої та третьої освіти без відриву від основної трудової діяльності.

Однією з ключових особливостей освітнього процесу сьогодні є змішане навчання, котре поєднує класичне та цифрове навчання, за рахунок чого створює можливість ефективного засвоєння навчального матеріалу. Змішаний режим навчання прийнятий більшістю навчальних закладів України, оскільки це налаштований і гнучкий метод, що передбачає як традиційні, так і електронні засоби навчання.

Змішане навчання (англ. Blended Learning) поєднує традиційну очну форму навчання з онлайн навчанням, дозволяючи отримувати доступ до навчальних матеріалів та взаємодіяти з учасниками освітнього процесу з будь-якого місця у будь-який час (Graham, 2013). Викладання за схемою Blended Learning передбачає чергування очних занять та самостійної дистанційної підготовки учнів. При цьому в обох випадках вчителем здійснюється контроль здобутих знань та ступінь індивідуального засвоєння матеріалу.

Якість змішаного навчання залежить насамперед від правильного визначення цілей електронного навчання та здатності досягти цих цілей за допомогою конкретних систем дистанційної освіти, заснованих на теорії навчання. Для кожної моделі навчання необхідно розробити нову модель викладання, яка враховує певну комбінацію синхронних і асинхронних режимів. Основними характеристиками змішаного навчання є персоналізація (індивідуалізація), дослідно-орієнтований характер навчання, високий рівень домагань та самоконтроль (Б. Грінберг, Р. Шварц, М. Хорн). Як і в будь-якій іншій формі навчання, у змішаній є свої недоліки та переваги.

Плюси змішаного навчання:

Висока якість освіти. Поєднання самостійної роботи та роботи з вчителем ставлять таку форму навчання на перше місце за якістю. Використання системи дистанційного навчання також прискорює цей процес, робить його цікавішим та простішим для учнів.

Індивідуальний підхід. Змішана форма навчання дозволяє школяру самому планувати час витрачений на підготовку до занять та отримувати особистий зворотний зв'язок від вчителя.

Широкий вибір дисциплін. Змішане навчання дозволяє навчати на дистанції найширшому спектрі різних навичок. Якщо вчитель знайшов необхідний баланс між синхронною та асинхронною формами навчання, він може навчити майже будь-чому.

Залучення учнів до навчального процесу. Змішане навчання дає більше свободи школярам, тому менше примушує і більше мотивує їх продовжувати вивчати уроки. Сучасні системи дистанційного навчання також дають педагогу можливість включити функцію ігровізації та автоматичні оповіщення про майбутні он-лайн заняття, що підвищує відсоток учнів, які успішно покращили навчання.

Розвиток практичних навичок. Для того, щоб знання стали навичкою, потрібно засвоїти теорію, спробувати її на практиці під керівництвом вчителя, отримати зворотний зв'язок та спробувати знову, враховуючи його. Найкраще пройти весь цей шлях допомагає саме змішане навчання.

Мінуси змішаного навчання:

Залежність від техніки та педагога. Процес змішаного навчання залежить одразу як від доступу до матеріалів та уроків, так і від вчителя. Якщо одна з цих ланок ланцюга навчання виходить з ладу, процес зупиняється. Хороша система дистанційної освіти знижує ризик проблем із технічною частиною, а наявність кількох педагогів на одному предметному напрямі – людський фактор, але вони ніколи не зникають повністю.

Неможливість повністю автоматизувати процес. На відміну від хорошого асинхронного навчання, змішане потребує участі вчителя, тому його неможливо зробити повністю автоматичним. Але системи дистанційного навчання дозволяють оптимізувати і автоматизувати ліву частку процесів, тому педагогові не потрібно витрачати весь свій час на заняття з дітьми.

Труднощі у створенні хорошої програми навчання. Щоб змішане навчання було змістовним, якісним та ефективним для учнів з мінімумом затраченого часу, потрібна сильна програма на створення та налагодження якої може знадобитися час або фахівець, який оптимізує матеріал на уроки.

Простіше кажучи, змішане навчання поєднує у собі як усі плюси, які дають синхронна та асинхронна форма, так і їхні мінуси. Інша річ, що при використанні хорошої системи дистанційної освіти, якісних навчальних матеріалів та сильної програми навчання, мінуси менше впливають на процес та якість результату.

Змішане навчання характеризується використанням цифрових освітніх ресурсів, які набувають абсолютно нових дидактичних характеристик, таких як різноманітні форми представлення навчального контенту, мультимедійність, надлишковість, багаторівневість і, відповідно, варіативність, інтерактивність, гнучкість та адаптивність. Водночас цифрові освітні ресурси повинні мати традиційні характеристики, такі як науковість, наочність, структурованість і системність викладу навчального матеріалу.

Цифрові освітні ресурси відрізняються від традиційних паперових носіїв інформації:

1) можливістю надання максимального обсягу даних для реалізації права на поглиблене вивчення інформації при виникненні в цьому індивідуальної потреби, при цьому доступ до даних не передбачає походів у бібліотеку та фізичного контакту з великою кількістю паперових джерел;

2) різноманітністю інформаційних форматів – текстові дані можуть інтерактивно супроводжуватись графікою, відео та музикою;

3) компактністю даних, котра забезпечується ієрархією рівнів вкладеності гіпертексту, перехресними посиланнями, навігацією, пошуком та фільтрами;

4) інтерактивністю – робота з текстом дозволяє робити електронні позначки, копіювати та візуалізувати дані.

При цьому дистанційні технології, що реалізуються сучасними інноваційними та програмними інструментами, згодом зберігають відданість класичним принципам фундаментального освітнього процесу (науковість, наочність, системність), виконуючи нові дидактичні функції цифрових освітніх ресурсів:

1) багатоформатність та мультимедійність (індивідуалізацію матеріалу з урахуванням особистих здібностей конкретного учня, наочність завдяки візуалізації, реалістичність процесів та об'єктів);

2) інтерактивний характер взаємодії об'єкта та суб'єкта (поєднання лінійного та не лінійного освітнього процесу, практику моделювання ситуацій завдяки реалізованим функціям користувача, спрямованим на зміни певних форматів системи);

3) варіативність і адаптованість (доступ до освітніх ресурсів за запитом, можливість усвідомленого індивідуалізованого вибору матеріалу, що цікавить, з різноманіття сукупності варіантів, вивчення матеріалу в різноформатному поданні з можливістю його аналітики, диференційованість освітніх модулів).

Однак змішане навчання не є універсальним рішенням для всіх освітніх закладів і не підходить для всіх типів навчальних програм. Крім того, необхідно враховувати, що при впровадженні цієї методики потрібно інвестувати кошти у відповідне обладнання та навчання викладачів.

Отже, модель змішаного навчання відкриває нові можливості для поглиблення та розвитку знань учнів. Змішана форма освіти – це вже сама по собі зміна формату подачі навчальних матеріалів, що приваблює дітей, при цьому дуже важливо не втратити багатий досвід, накопичений традиційними методами навчання. Тому інтеграція дистанційного навчання має бути дуже обережним і органічним поєднанням досягнень традиційної системи освіти і сучасної технологічної бази суспільного розвитку та має відбуватися не за рахунок «девальвації» позицій традиційних підходів, а за рахунок підвищення їх ефективності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження підтверджує той факт, що, спираючись на описаний вище методологічний підхід та принципи навчання, шляхом відповідного поєднання традиційного та дистанційного навчання, вчителя можуть створити гнучкий індивідуальний навчальний процес, враховуючи індивідуальні особливості своїх учнів та використовуючи можливості інформаційно-комунікаційних технологій.

Застосування нових методів, засобів та сучасних інструментів у змішаному навчанні дозволяє використовувати весь потенціал освітнього контенту. Розвиток змішаного навчання може стати одним з ключових напрямків модернізації сучасної системи освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Биков В. Ю. Дистанційний навчальний процес : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2005. 292 с.
- Кадемія М. Ю. Використання змішаної технології навчання у дистанційній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ ; Вінниця, 2016. Вип. 44. С. 330–333.
- Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л., Олійник Н. Ю., Олійник Т. О., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г., Столярєвська А. Л. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/23536/3/Kukharenko_Teoriia_ta_praktyka_2016.pdf
- Graham 2013 – Graham C.R. Emerging practice and research in blended learning. M.G. Moore (Ed.), *Handbook of Distance Education*. 3rd ed. P. 333–350. New York, NY: Routledge, 2013. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203803738.CH21>.
- Greenberg B., Schwartz R., Horn M. Blended Learning: Personalizing Education for Students: online course. URL: <https://goo.gl/7Zneu0>.

REFERENCES

- Bykov, V. (2005). *Dystantsiyni navchalnyi protses [Distance learning process]*. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
- Graham 2013 – Graham C.R. (2013). Emerging practice and research in blended learning. In M.G. Moore (Ed.), *Handbook of Distance Education* (pp.333-350). 3rd ed. New York, NY: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203803738.CH21>.
- Greenberg, B., Schwartz, R., & Horn, M. *Blended Learning: Personalizing Education for Students: online course*. Retrieved from <https://goo.gl/7Zneu0>.

- Kademiia, M. Iu. (2016). Vykorystannia zmishanoi tekhnolohii navchannia u dystantsiinii osviti [Use of mixed learning technology in distance education]. In *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problem* [Modern information technologies and innovative teaching methods in training specialists: methodology, theory, experience, problems] (Vol. 44, pp. 330-333). Kyiv; Vinnytsia [in Ukrainian].
- Kukharenko, V. M., Berezensjka, S. M., Bughajchuk, K. L., Olijnyk, N. Ju., Olijnyk, T. O., Rybalko, O. V., Syrotenko, N. Gh., & Stoljarevsjka, A. L. (2016). *Teoria ta praktyka zmishanogho navchannja* [Theory and practice of blended learning]: monohrafija. Retrieved from http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23536/3/Kukharenko_Teoriia_ta_praktyka_2016.pdf [in Ukrainian].

IRYNA PAVLIUCHENKO

DISTANCE FUTURE OF EDUCATIONAL SPACE IN THE CONTEXT OF BLENDED LEARNING

Annotation. Education should take into account the changes taking place in the structure of educational knowledge of modern society, which determine the relevance of the development and implementation of new educational services based on information and communication and distance technologies. Today, online learning is gaining special importance in the field of education of young people of different ages, cultural and social levels, and educational motivation. The article analyzes the structure of online and offline forms of education, theory and methodology, as well as trends in the implementation of blended learning in the context of the distant future educational space. Distance education can be considered as a means of modernizing the education system.

Keywords: *digital society, information and communication technologies, blended learning, distance learning, advantages and disadvantages of blended learning.*